

מעשה יהודה ותמר

א.

פרשת יהודה ותמר מופיעה בפרק לח בספר בראשית. בעת קריאתה עולות מספר שאלות הדורשות בירור:

א. כבר במבט ראשון אפשר לראות, שהסיפור "לא במקום". בפרק הקודם קראנו על מכירת יוסף למצרים, ואנו מצפים לקרוא עכשיו את המשך תלאותיו במצרים. אך במקום זאת, התורה מביאה את סיפור יהודה ותמר, סיפור שלכאורה לא קשור כלל לנושא מכירת יוסף, אלא קוטע אותו.

התורה עצמה מראה לנו, שסיפור זה הינו יחידה עצמאית שאינה קשורה לרצף הכתוב, והיא עושה זאת על ידי "חזרה מקשרת". בפסוק האחרון בפרק לו כתבה התורה: "והמדנים מכרו אותו למצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים", והיא פותחת את פרק לט בפסוק: "ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים". סיפור יהודה ותמר, שקוטע את רצף סיפור מכירת יוסף, מעורר תמיהה, מדוע הוא נכתב דווקא באמצע סיפורו של יוסף, ומה הוא בא ללמדנו.

ב. הסיפור פותח במלים "ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו". יש להבין באיזו עת מדובר, ומדוע עזב יהודה את בית אביו.

ג. התורה, שבדרך קבע מקמצת במלים, מאריכה בתיאור הדו-שיח שבין יהודה לבין הקדשה. מה הוא בא להוסיף לנו?

ד. לכאורה, היו לתמר הוכחות להציל את עצמה משריפה. אך היא לא משתמשת בהם, אלא אומרת ליהודה "הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה". מדוע תמר נוקטת בדרך זו, והרי קיימת אפשרות שיהודה יחליט להתעלם מרמזיה?

במאמר זה אנסה לענות על השאלות, תוך כדי עיון בחלקיו השונים של הסיפור, ואחר כך אנסה לקשור את כל החלקים יחדיו, כדי להבין את המסר שהפרשה באה להעביר לנו.

1. "חזרה מקשרת" מבטאת את דרכה של התורה לכתוב נושא כלשהו במאמר מוסגר, תוך כדי רצף של נושא אחר (כמו סוגריים בימינו). התורה עושה זאת על ידי כך, שהיא פותחת את הקטע שלאחר המאמר המוסגר באותו עניין שבו היא סיימה לפני המאמר המוסגר. ניתן לראות עוד דוגמה לחזרה מקשרת בסיפור האתון של בלעם.

"ויהי בעת ההיא"

לשאלה הראשונה שהעלנו ישנן מספר תשובות במפרשים, ואביא את העיקריות שבהן.
רש"י במקום מפרש:

"ויהי בעת ההיא" - למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף?
ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו, כשראו בצרת אביהם. אמרו: אתה אמרת
למוכרו! אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך.

פירושו של רש"י מתבסס על דברי מדרש רבה (ה, ב). מדבריו ניתן להבין, שהוא סובר
שסיפור יהודה ותמר, התרחש לאחר מכירת יוסף למצרים, והאחים הם אלה ששלחו את
יהודה מאיתם, וזאת כי ראו עד כמה מצטער יעקב אביהם על אובדנו של יוסף. הם
האשימו את יהודה באחריות למכירה, כעסו עליו ושילחוהו מאיתם.
הסבר זה גם מבהיר לנו, מדוע לא מופיעים אחי יהודה ואביו לכל אורך פרק לח. אך
הסברו של רש"י לא מספק: מדוע התורה מאריכה ומספרת את כל הפרשה, הרי מספיק
לציין ולכתוב שיהודה ירד מאת אחיו, וניסיק שכך קרה בגלל האחים.
הסבר שונה ניתן למצוא בפירושו של ר' אברהם בן עזרא:

"ויהי בעת ההיא" - אין זה העת כאשר נמכר יוסף רק קודם הימכרו... ולמה
הזכיר הכתוב זאת הפרשה במקום זה... להפריש בין מעשה יוסף בדבר אשת
אדונו למעשה אחיו.

הסברו של הראב"ע שונה מהסברו של רש"י. לדעתו, כל המתרחש בפרק זה אירע לפני
מכירת יוסף, והסיבה שהתורה כתבה את הסיפור דווקא כאן היא כדי ליצור ניגוד בין
יוסף, שהצליח לעמוד בניסיון של אשת פוטיפר, לבין יהודה, שנכשל בתמר. על ידי השוואה
זו, התורה מראה לנו, שאמנם האחים שנאו את יוסף, אך הוא צדיק היה אפילו מהגדול
שבהם.

הסברו של הראב"ע עדיין לא מסביר לנו מדוע ירד יהודה מאת אחיו, ומדוע התורה
מאריכה לתאר את פרטי ההתרחשויות בין יהודה לתמר, הרי גם בלעדיהם ניתן לראות את
ההבדל בין יהודה שנכשל, לבין יוסף שהצליח לעמוד בניסיון.
החזקוני מביא הסבר שלישי:

"וירד יהודה מאת אחיו" - הלך לו, שלא היה יכול לסבול צערו של אביו.

כלומר: החזקוני סובר, שסיפור יהודה ותמר התרחש אחרי מכירת יוסף למצרים,
והסיבה לירידת יהודה מאת אחיו, היא אי יכולתו לסבול את אביו וצערו של אביו. ואולי

כוונת החזקוני היא, שיהודה חש ייסורי מצפון על מעשיו והתחרט עליהם, ועל כן עזב את בית אביו.

גם על פירוש זה קיים הקושי שהקשינו על רש"י: מדוע התורה אינה מסתפקת רק בכתיבת העובדה שיהודה ירד מאת אחיו, ובמקום זאת היא מארזכה בסיפור יהודה ותמר, שלכאורה אינו מוסיף לנו.

לסיכום: ראינו שלושה הסברים שונים לשאלתנו הראשונה, אך עדיין הדברים דורשים בירור, ועל כן נפנה ונדון בחלקי הסיפור עצמו.

* * *

ב.

פרשת יהודה ותמר נחלקת לארבעה חלקים:

- א. א - אמצע יב: משפחת יהודה וקורותיה.
- ב. המשך יב - כג: המקרה בין יהודה לקדשה.
- ג. כד - כו: משפט יהודה לתמר.
- ד. כז - סוף הפרק: תיאור לידת ילדי תמר.

חלק א (א - אמצע יב)

בחלק זה מתארת התורה את קורות יהודה מאז עזבו את בית אביו. זוהי מעין פתיחה להמשך הסיפור, ובין השיטין נוכל לראות כיצד התורה מכינה ומנחה אותנו להבנת שאר חלקי הסיפור, וזאת על ידי רמיזות פרטים שונים בסיפור עצמו.

בפסוק א נאמר: "וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה". התורה נוקטת במילה "ויט" לצורך ציון העובדה שיהודה עבר לגור ליד רעהו העדולמי. וצריך להבין, מדוע נקטה התורה דווקא במילה זו ולא במילה אחרת, כמו, לדוגמה, בפרק יג פסוק יח: "ויאהל אברהם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון". נוכל לענות על שאלה זו על ידי השוואה למקום אחר בתורה, בו מוזכרת מילה דומה - בפרשת אתוננו של בלעם (במדבר כב, ג):

ותרא אתונן את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט אתונן מן הדרך ותלך בשדה.

אם נשווה בין הפסוקים, נראה הקבלה ודמיון בולטים בין המלים "ויט" - "ותט". ונראה

לפרש, שהתורה רוצה לרמז לנו על ידי הקבלה זו, שכמו שהאתון עזבה את דרך המלך והתחילה ללכת בשדות ובדרכים עקלקלות ולא טובות, כך גם יהודה עזב את דרך המלך, כלומר את הדרך הישרה והטובה, ועבר ללכת בדרכים לא טובות.

הקבלה זו, בהופיעה כבר בפסוק הראשון של הפרק, ייתכן ובאה לרמז לנו שהסיפור יידרדר לפסים לא ישרים ולא טובים (רעיון זה, של השוואה בין "ויט" - "ותט", הינו בגדר **אפשרות** בלבד, מכיון שבתנ"ך מופיעים עוד מקומות שכתוב בהם "ויט", והם ללא משמעות שלילית. לדוגמה: בראשית יב, ח - "ויעתק משם ההרה מקדס לבית אל ויט אהלה"; בראשית כו, כה - "ויבן שם מזבח ויקרא בשם ה' ויט שם אהלו").

בפסוק ה מתוארת לידת בנו השלישי של יהודה: "ותסף עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלח והיה בכזיב בלדתה אתו". לא מובן מי היה בכזיב, ומה החשיבות של ציון פרט זה להבנת הסיפור.

רש"י במקום מסביר, שכזיב אינו שם מקום, אלא "על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון 'חיו תהיה לי כמו אכזבי' (ירמיה טו, יח)". כלומר: התורה מרמזת לנו כאן, שזו הלידה האחרונה של אשת יהודה.

הסבר זה אינו מובן: מה מוסיף לנו הנתון שאשת יהודה לא תלד יותר להבנת הסיפור? נקודה נוספת, שיש לברר בחלק זה, היא משמעות שמו של הבן השלישי - "שלח". נראה לפרש, שהשם "שלח" נגזר מהמילה אשליה / להשלות. שם זה מסביר את מהלך חייו של בן זה, שתמר הייתה אמורה לחתויבם לו, אך יהודה רימה אותה ושלחח לבית אביה, כי חשש שגם שלח ימות אם יינשא לה. וכך יצא, שתמר ישבה אלמנה בבית אביה וחיכתה לשווא ל"שלח", שיבוא וייבם אותה. היא למעשה הושלתה / רומתה על ידי יהודה.

בספר מלכים ב (פרק ד), מופיע סיפור האשה השונמית ואלישע. הבן, שאלישע הבטיח לה, אכן נולד, אך מת בילדותו. לאחר מות הילד, בהתחננה אל אלישע, היא אומרת (פסוק כח):

השאלתי בן מאת אדני, הלא אמרתי לא **תשלח** אותי.

אם נבדוק מה אכן **האשה אמרה לאלישע** כשהוא הבטיח לה בן, נראה שהיא השתמשה במלה שונה (פסוק טז):

אדני איש האלקים, אל **תכזב** בשפחתך.

מדברים אלו אנחנו יכולים להסיק, שלכזב ולהשלות הם היינו הך: אם נחזור לתיאור לידת בנו השלישי של יהודה, נראה את שתי המלים האלו מופיעות באותו פסוק:

ותקרא את שמו **שלח** והיה **בכזיב** בלדתה אותו.

ואם מלים אלו הן בעלות אותה משמעות, כפי שהראינו, נוכל לפרש את משמעות "כזיב" באופן שונה מרש"י: "כזיב" הוא חיזוק לשם "שלה", ושניהם מדברים על רמאות ואשליה. התנ"ך רוצה להדגיש לנו בצורה ברורה ביותר, את מה שהבן השלישי עומד לסמל, ולכן היא כופלת משמעות זו. אך לא רק לגבי בן זה קיימת רמאות, אלא כל הסיפור טובב סביב אשליה ורמאות - הרמאות שרימה יהודה את תמר, והרמאות שרימתה היא אותו (הקבלה זו, בין יהודה לאלישע, מובאת במדרש לקח טוב, פרק לח סעיף ב).

לסיכום החלק הראשון²: אנו יכולים לראות, שהתורה מכינה אותנו לקראת המשך הסיפור, המסתובב כל הזמן סביב עניין הרמאות, וסופו שגיע לפסים בלתי רצויים: מוטב הרמאות יוצר קשר ברור בין סיפור יהודה ותמר ובין מכירת יוסף, שם רימו האחים את יעקב. דמיון זה מקדם אותנו בהבנה, מדוע סיפור יהודה ותמר נכתב דווקא כאן. אך עדיין נשארו פרטים רבים לברר, ועל כן נעבור לחלק השני וננסה לבאר גם אותו.

חלק ב (סוף יב - כג)

בחלק זה מובא תיאור מעשה יהודה והקדשה והדו-שיח ביניהם. בפסוק יב נאמר:

וינחם יהודה ויעל על גזי צאנו הוא וחירה רעהו העדלמי תמנתה.

בספר שופטים (יד, א), לעומת זאת, נאמר: "וירד שמשון תמנתה". לכאורה זו סתירה, שהרי מצד אחד רואים שכדי להגיע לתמנה צריך לעלות, ומצד שני כתוב שוירדים אליה. הגמרא (סוטה י; א) מתייחסת לבעיה זו ומביאה מספר פירושים:

ר' שמואל בר נחמני אמר: שתי תמנאות היו - חדא בירידה וחדא בעליה. רב פפא אמר: חדא תמנא הוי, דאתי מהאי גיסא - ירידה, ודאתי מהאי גיסא - עליה.

2. כאן המקום להעיר, שגם שמותיהם של בני יהודה האחרים, ער ואונן, הינם מדרשי שם: בנו בכורו של יהודה נקרא ער, והתורה כתבה עליו "ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'". הדמיון בין "רע" לבין "ערי" בולט ביותר, ונראה שכוונת התורה לספר לנו כבר בלידתו מה יהיה בסופו - שהוא יהיה רע בעיני ה', כמו בן סורר ומורה, שנידון על שם סופו. בנו השני של יהודה נקרא "אונן", והסבר פשטני לשמו הוא ש"אונן" נזר מלשון "איננו" - כלומר, שהוא ייעלם, ימות. הסבר נוסף שניתן לתת לשם זה הוא ש"אונן" נובע מהמילה "און", וידוע כיצד הוא חטא באונו על ידי שהוא "שחת ארצה". וכך אנו רואים שגם בשם בנו השני של יהודה התורה מרמזת מה יקרה בסופו.

שני הסברים אלו הינם הסברים טכניים לבעיה, אך הגמרא מביאה הסבר שלישי, שאיננו טכני:

אמר רבי אלעזר: שמשון שנתגנה בח - כתיב ביה ירידה; יהודה שנתעלה בח - כתיב ביה עליה.

כלומר: העלייה והירידה שהוזכרו בפסוקים, אינם תיאור הדרך לתמנה, אלא תיאור של העתיד-להתרחש במקומות אלו - יהודה נתעלה ושמשון נתגנה. הסבר זה מראה לנו כיצד התורה, כבר בתחילתו של הסיפור, מרמזת מה יקרה בסופו. בהמשכו של חלק זה, מביאה התורה דו-שיח ארוך יחסית בין יהודה לבין הקדשה. וכבר שאלנו מדוע התורה מאריכה בתיאור דו-שיח זה, ומה בא הוא להוסיף לנו. בפסוק טז הקדשה שואלת את יהודה מה הוא ייתן לה, והוא עונה שישלח לה **גדי עזים** מן הצאן. גדי זה מעלה בזכרוננו את **שעיר העזים** שהאחים שחטו, על מנת לטבול את כותונת יוסף בדמו. וכך מפרש רש"י בפסוק כג:

"הנה שלחתי הגדי הזה" - לפי שרימה יהודה את אביו בגדי העזים שהטביל כותונת יוסף בדמו; רימוהו גם אותו בגדי עזים.

בהמשך מסופר, שהקדשה הסכימה לקבל גדי עזים, אך דרשה לקבל ערבון עד שתקבל את הגדי. אם נעיין בפרשת מקץ (מג, ט), נראה שיהודה קיבל עליו את האחריות להחזיר את בנימין לאביו, והוא אמר: "אנכי אערבנו מידי תבקשנו". ובולטת לעין ההקבלה בין הערבון שהקדשה ביקשה מיהודה לבין הערבון שיהודה התחייב לאביו. **לסיכום** חלק זה: כבר בפסוק הראשון ראינו, כיצד מרמזת לנו התורה, שיהודה עתיד לעמוד בניסיון ולהתעלות. לאחר מכן, ראינו דו-שיח בין יהודה לקדשה הקבלה בולטת למכירת יוסף בעניין גדי העזים. הקבלה נוספת שהבאנו, היא בין הערבון שיהודה התחייב לקדשה, לבין הערבון שיהודה התחייב לאביו בעניין בנימין. שתי הקבלות אלו לסיפור מכירת יוסף ממשיכות באותו כיוון שכבר ראינו בחלק הראשון של הסיפור, ומחזקות את הקשר בין הסיפורים.

חלק ג (כד-כו)

בחלק זה מתואר, כיצד יהודה שומע שתמר זינתה ושופט אותה לשריפה. בפסוק כח נאמר:

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר **הכר נא** למי החתמת והפתילים והמטה האלה.

דברים אלו, שתמר אומרת ליהודה, מזכירים לנו את הדברים שהאחים אמרו ליעקב בפרק הקודם (לו, לב): "ויאמרו זאת מצאנו **הכר נא** הכתנת בנך היא אם לא". **הרד"ק** מביא את מדרש רבה (כה, יא) שמפרש:

תורה משחקת על הבריות. אמר הקב"ה ליהודה: אתה אמרת לאביך "הכר נא", חיך שתמר אומרת לך "הכר נא".

גם הפעם בולטת ההקבלה שהתורה יוצרת בין סיפור יהודה ותמר לבין מכירת יוסף. אך אין זו הקבלה ככלל החקבלות שראינו, אלא הרבה מעבר לכך: זוהי **נקודת מבחן** גדולה ליהודה, וכפי שאומרת הגמרא בסוטה י, א:

"הכר נא". למי נא? אין נא אלא לשון בקשה. אמרה ליה: בבקשה ממך הכר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני.

תמר לא משתמשת בערבון בתור הוכחה שהיא הרתה ליהודה, ועל ידי כך להינצל משריפה, אלא היא נותנת לו את האפשרות: להודות - או להתעלם; לחזור בתשובה מכך שהוא רימה אותה, והשאירה אלמנה חיה בבית אביה - או לתת לתליין לבצע את מלאכתו. ניסיון זה קשה מאוד, מפני שאותו חשש שיהודה פחד ממנו - "תקח לה פן נהיה לבוז" (פסוק כג), וכמו שהסביר הרד"ק:

שלא נהיה לבוז אם נחזור אחריהם יותר, שיתפרסם הדבר שאני שכבתי עם קדשה ויבוזו לי.

חשש זה אכן התממש על ידי הודאתו לתמר - "צדקה ממני"; נודע קלונו ברבים והוא נתבייש בו. אך לא רק מהקלון הזה הוא חשש, אלא גם מקלון גדול יותר, והוא, שכולם יראו כיצד הוא הזניח את כלתו, והביאה למצב נואש שכזה. אך הוא עמד בניסיון ונתעלה. **לסיכום** חלק זה: ראינו את המבחן הגדול והקשה שיהודה נבחן בו, ואת הצלחתו לעבור אותו. גם בחלק זה ראינו הקבלה לסיפור מכירת יוסף - "הכר נא". לכאורה, כאן היה צריך להסתיים הסיפור, אחרי שראינו שיהודה עמד בניסיון, אך לפנינו עוד חלק אחד, וננסה להבין מה הוא מוסיף לנו.

חלק ד (כז-סוף)

בחלק זה מתוארת לידת ילדי תמר. בפסוק כז נאמר: "וייהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה". פסוק זה מזכיר לנו את לידת יעקב ועשו, שם נאמר על רבקה: "והנה תאומים בבטנה" (בראשית כה, כו). ההבדל בין שני הפסוקים בולט לעין. אצלנו השימוש הוא בכתיב מלא - "תאומים",

לעומת הכתיב החסר בפרשת תולדות - "תומים" על כך כותב מדרש רבה (פה; יג):
 והנה תאומים מלא ולהלן תומים חסר - לפי שהאחד רשע, אבל אלו שניהם
 צדיקים.

ציון עובדה זו, שתמר ילדה שני צדיקים, בא להמחיש לנו שסיפור יהודה ותמר אכן
 הסתיים בהתעלות: יהודה חזר בתשובה שלימה, ולכן נולדו לו שני בנים צדיקים. כך גם
 מצינו לגבי דוד ובת שבע: דוד חזר בתשובה שלימה, והי נתן לו בן ראוי שימלוך על ישראל.
 לאחר שעיינו בכל חלק מהסיפור בנפרד, ניגש למלאכת הסיכום: קיבוץ החלקים יחדיו
 והצגת הסיפור כמקשה אחת.

ג.

בתחילת המאמר הבאנו פירושים שונים לשאלתנו, באיזה זמן התרחש הסיפור. ראינו
 את פירושיהם של רש"י והחזקוני, שפירשו שסיפור זה התרחש לאחר מכירת יוסף, וגם
 ראינו כיצד הם קישרו את הסיפור לעצם המכירה. אך הקישור נעשה רק מעצם ירידת
 יהודה מאת אחיו, ולא מפרטי הסיפור עצמו. כדי להבין את ההשוואה בין הסיפורים בצורה
 טובה יותר התחלנו לבאר את הסיפור כולו.

בחלק הראשון ביארנו את משמעות שם בנו השלישי של יהודה. "שלה" מרמז על
הרמאות והאשליה בסיפור: הרמאות שרימה יהודה את תמר, וכנגדה הרמאות שהיא
 רימתה אותו. אך קיימת רמאות גדולה יותר שעדיין לא דיברנו עליה, והיא הגדולה מכולם
 - רמאות בני יעקב את אביהם בדבר מות יוסף. ונראה, שהתורה באה להקביל את עניין
 הרמאות בסיפור יהודה ותמר, לרמאות במכירת יוסף, הקבלה שמקדמת אותנו בהבנת
 היחס בין הסיפורים, ומדוע הם נכתבו דווקא בסדר זה. אך השוואה זו עדיין מעורפלת,
 והקשר בין שני הסיפורים עדיין לא חזק דיו.

לשם חיזוק הקשר פנינו לחלק השני, והבאנו שתי הקבלות משמעותיות יותר:

1. ההשוואה בין תמר, שרימתה את יהודה בגדי העזים, לבין יהודה והאחים, שרימו
 את יעקב בשעיר עזים.

2. ההשוואה בין הערבון שיהודה נתן לתמר לבין הערבון שהתחייב יהודה לאביו בעניין
 בנימין.

בחלק השלישי הבאנו הקבלה נוספת, בין ה"הכר נא" שתמר אמרה ליהודה, ובין ה"הכר
 נא" שהאחים אמרו ליעקב.

ישנה הוכחה נוספת להקבלה בין הסיפורים - **המילה המנחה** בסיפור, והיא המילה

אחיו/אחיד, המופיעה שמונה פעמים בסיפור כולו. ונראה, שמילה זו באה אף היא להדגיש את הקשר בין הסיפור שלנו ובין הפרשה עם האח, שהוא כמובן יוסף, אחיו של יהודה. אם נסכם את מה שראינו עד כה, אנחנו יכולים לראות שהתורה, באופנים שונים, מקשרת בין סיפור יהודה ותמר, לבין סיפור מכירת יוסף. ונראה שהסיבה לריבוי ההקבלות וההשוואות היא, כדי שלא נתקשה להבחין בקשר שבין שני הסיפורים.

"צדקה ממני"

כעת נשאר לנו להבין מהו המסר שבסיפורנו. נראה, שעיקרו טמון בדברי תמר - "הכר נא" - ובדברי יהודה - "צדקה ממני". כפי שכבר ביארנו, זהו שיאו של כל הסיפור. עכשיו מגיע רגע האמת: האם יהודה יודה קבל עם ועולם שהוא האיש, ושהוא רימה את תמר כל השנים, והביא אותה למצב נואש כל כך, או שמא יעלים עינו. אך נראה לפרש, שאין פה רק מבחן ליהודה ביחסו לתמר, אלא בעיקר חשבון נפש פנימי של יהודה לגבי מעשה מכירת יוסף ולרמאות שהיה שותף. לה כנגד אביו. שהרי כבר ראינו, שלאורך כל הדרך התורה יוצרת השוואה לסיפור המכירה, ונראה שגם בעניין החזרה בתשובה הסיפורים מקבילים, ובאים ללמד האחד על חברו. וכמו שראינו כיצד יהודה חזר בו מהרמאות בה הוא חי ביחס לתמר, כך אפשר לשים לב לתחילתו של תהליך ארוך שבסופו יחזור יהודה בתשובה גם ממעשה המכירה של יוסף למצרים. תמר, בדבריה "הכר נא", היא זו שפתחה ליהודה את הפתח לחזרה בתשובה הכללית ולחשבון הנפש, ולכן מובן מדוע היא לא השתמשה בערבון להציל את עצמה, אלא רצתה שהצלתה תבוא בזכותו של יהודה. בסיום הסיפור התורה עצמה מדגישה לנו, שחזרתו של יהודה בתשובה נתקבלה, וזאת על ידי ציון העובדה על הולדת בניו הצדיקים.

לכאורה צריכה להישאל השאלה, מדוע בחרה התורה לספר לנו דווקא על יהודה מכל האחים, הרי כולם רימו את יעקב.

התשובה לשאלה זו מופיעה בתורה עצמה: "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו. לכו ונמכרנו לישמעלים" (לו, כו-כו). יהודה הוא היוזם של כל עניין המכירה, וכפי שמופיע בדברי מדרש רבה (פה, ב): "כשראו (האחים) בצרת אביהם אמרו: אתה אמרת למוכרו אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך". כלומר: יהודה הוא המנהיג בין אחיו, ועל פיו יישק דבר. לכן האשמה מוטלת עליו, וזאת הסיבה להתמקדות התורה בו. אם ההסברים שהבאנו כאן נכונים, אזי אנחנו יכולים לראות תוספת חשובה מאוד להבנת סיפור מכירת יוסף: יהודה, האח המנהיג, חזר בו מחלקו במכירה. הסתכלות זו אינה מופיעה במפורש בתורה, אלא היא נרמזת בסדר הפרשיות, ובין המלים עצמם. לימוד זה ממחיש לנו עד כמה יש לברר לעומק את פרשיות התורה, כך שעל ידי העלאת שאלות פשוטות לכאורה, ניתן להגיע להבנות מעמיקות שאינן מצויות בפשט הכתוב.